

Nr 28.

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till Odling av gummiförande växter samt till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd jämte i ämnena väckta motioner.

I 1950 års statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln (p. 98 och 106) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1950/51 anvisa dels till Odling av gummiförande växter ett reservationsanslag av 45 000 kronor, dels ock till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd ett anslag av 25 000 kronor.

Samtidigt med dessa anslagspunkter har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 66 av herr Nilsson, Hjalmar, m. fl., likalydande med II: 74 av herr Hæggblom m. fl., i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning å 45 000 kronor till Odling av gummiförande växter, dels ock anvisa ett till 70 000 kronor höjt anslag till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd;

2) I: 265 av herr Spetz, likalydande med II: 324 av herr Svensson i Ljungkile, i vilka motioner yrkats att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett reservationsanslag av 45 000 kronor till Odling av gummiförande växter;

3) I: 264 av herr Elowsson, Nils, m. fl., i vilken motion hemställts att riksdagen måtte för budgetåret 1950/51 höja anslaget till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd till 50 000 kronor; samt

4) II: 214 av herr Nilsson i Båstekille m. fl., i vilken motion yrkats en höjning av sistnämnda anslag till 75 000 kronor.

Rörande de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till framställningen i motionerna.

Utskottet har låtit inhämta yttrande av livsmedelskommissionen över motionerna I: 66 och II: 74. Den 6 mars 1950 har kommissionen inkommit med det begärda utlåtandet ävensom med en den 21 februari 1950 dagtecknad promemoria av professorn Å. Åkerman i Svalöv. Muntliga upplysningar i ärendet ha vidare lämnats utskottet av representanter för Sveriges utsädesförening samt Föreningen för växtförädling av fruktträd.

Framställningen i statsverkspropositionen.

1. Odling av gummiförande växter.

Under förevarande anslagsrubrik anvisas medel för bedrivande av odlings- och försöksverksamhet med den gummiförande maskrosväxten *Taraxacum koksagys* (prop. nr 113/1947). Av det för innevarande budgetår anvisade anslaget ha avsetts 25 000 kronor för vetenskapligt bedriven försöks- och förädlingsverksamhet vid Sveriges utsädesförening och 20 000 kronor för odlingstekniska försök genom statens jordbruksförsöksanstalts försorg.

Sveriges utsädesförening (skr. 18/7 1949) och *styrelsen för lantbruks-högskolan och statens lantbruksförsök* (skr. 6/9 1949) ha hemställt om oförändrad medelsanvisning för respektive ändamål.

Departementschefen har biträtt de nämnda anslagsäskandena.

2. Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd.

Styrelsen för Föreningen för växtförädling av fruktträd (skr. 30/7 1949) har hemställt, att anslaget till föreningens verksamhet under år 1950 skall höjas med 50 000 kronor till 75 000 kronor.

Såsom motivering till det ökade anslagsbehovet anför föreningen bland annat följande.

Den svenska fruktproduktionen har under de senaste årtiondena undergått en betydelsefull utveckling. För fruktodlingens vidare förkovran och bestånd kommer emellertid sortfrågan att bli en avgörande faktor, då vårt nuvarande sortmaterial av övervägande utländsk härstamning kännetecknas av många brister. Föreningen arbetar sedan 1942 på att framställa förbättrade sorter och erforderliga grundstammar. För denna verksamhet är den nya institutionsbyggnaden vid Balsgård, som med stöd av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse färdigställdes våren 1949, av stor betydelse.

Personalen vid institutionen utgöres för närvarande av en föreståndare, som tillika fungerar som sekreterare och skattmästare, två assistenter, en trädgårdsmästare, en vaktmästare, som tillika tjänstgör som trädgårdsförman, ett kontorsbiträde samt en husföreståndarinna. Med hänsyn till arbetsbelastningen torde det emellertid bli nödvändigt att förstärka personalen med ett skrivbiträde och en laboratorieassistent. För att institutionen skall kunna erhålla och kvarhålla fullt kvalificerade befattningshavare erfordras vidare, att de olika befattningarna avlönas på motsvarande sätt som vid jämförbara institutioner samt att deras pensionsförhållanden regleras.

Föreningen framhåller, att under verksamhetsåret 1948 uppstått ett underskott å institutionens drift med omkring 12 500 kronor. Endast genom att utnyttja ett reservanslag å 50 000 kronor, som Kristianstads läns hushållningssällskap år 1947 ställt till föreningens förfogande, har en nedskärning av arbets- och driftskostnaderna till förfång för arbetseffektiviteten kunnat undvikas. Detta anslag beräknas bli helt förbrukat under år 1949.

Slutligen berör föreningen befattningshavarnas pensionsförhållanden och hemställer i anslutning härtill, att Kungl. Maj:t skall utse representanter i

föreningens styrelse och i övrigt vidtaga de åtgärder, som erfordras för att befattningshavarna skola kunna anslutas till statens pensionsanstalt.

Lantbruksstyrelsen föreslår, att ifrågavarande anslag skall uppföras med ett belopp av 70 000 kronor. I anslutning härtill framhåller lantbruksstyrelsen bland annat följande.

Redan i sina tidigare yttranden angående föreningens anslagsäskanden har lantbruksstyrelsen understrukt nödvändigheten av att ifrågavarande växtförädlingsverksamhet ägnades samma intresse från statsmakternas sida som motsvarande vetenskapliga verksamhet inom det egentliga jordbruket.

Den mycket betydande fruktimporten och den stegrade fruktproduktionen inom landet utgöra enligt styrelsens mening viktiga kriterier på ifrågavarande växtförädlingsanstalts uppgifter och betydelse. Anstaltens betydelse för den framtida ekonomiska produktionen framgår även av det förhållandet, att Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, som i främsta rummet har till uppgift att främja verksamhet av allmän betydelse för näringslivet, lämnat miljonbelopp till anstaltens upprättande.

Den ökning av anstaltens anslagsbehov, som under de tre sista åren gjort sig gällande, är en naturlig följd av forskningsverksamhetens expansion. En liknande tendens har delvis gjort sig märkbar även beträffande växtförädlingsanstalterna för lantbruksväxter. Då det här gäller kontroll av 10 000-tals fruktträdplantor är det givet, att tillgången till såväl vetenskapligt högt kvalificerad personal som kunniga arbetare måste ökas, om ett arbete i normal omfattning skall kunna äga rum. I anledning härav anser styrelsen icke blott att statsbidraget bör ökas väsentligt utan även att vid beräkningen av statsbidraget till ifrågavarande anstalt den för liknande anstalter på andra områden tillämpade löneplaceringen för personalen skall tagas till utgångspunkt.

Departementschefen har anfört.

»Då anslaget år 1947 höjdes till nuvarande belopp, 25 000 kronor, uttalades, att föreningen borde kunna planlägga sin verksamhet på sådant sätt att någon höjning av statsbidraget ej skulle komma att visa sig erforderlig åtminstone under de närmaste åren. Under den tid, som därefter förflutit, har föreningens verksamhet utvidgats betydligt. Särskilt har detta blivit fallet, sedan föreningen våren 1949 fått taga i bruk en nyuppförd institutionsbyggnad. Med hänsyn till den betydelse, som verksamheten har för den svenska fruktodlingen, finner jag därför skäl tala för en höjning av anslaget. I betraktande av nödvändigheten av att iakttaga återhållsamhet beträffande åtgärder, som medföra en ökning av statsutgifterna, anser jag mig dock ej kunna förorda någon sådan höjning för nästa budgetår.»

Livsmedelskommissionens yttrande samt promemorian den 21 februari 1950.

I sitt yttrande har livsmedelskommissionen till en början hänfört sig till den av Åkerman utarbetade *promemorian*, som är av följande lydelse.

»Arbetena med gummimaskros (koksagys) vid Sveriges utsädesförening ha bedrivits sedan 1944, då den vetenskapliga ledningen av verksamheten

med denna växt på initiativ av kungl. lantbruksstyrelsen anförtroddes åt utsädesföreningen. Alltsedan nämnda år har föreningen därefter uppburit statsanslag härför, till en början genom statens industrikommission, sedermera genom direkt medelsanvisning.

Under de senaste åren har verksamheten med gummimaskros planerats och letts av en samarbetsdelegation med medlemmar från statens jordbruksförsöksanstalt, Jordbrukstekniska institutet och Sveriges utsädesförening, och statsanslag har utgått dels till statens jordbruksförsöksanstalt (20 000 kronor) för odlingstekniska försök med växten i fråga, dels till Sveriges utsädesförening (25 000 kronor) för växtförädlingsverksamhet med densamma.

Beträffande resultaten av verksamheten hittills må nämnas, att gummimaskrosen visserligen är vansklig och dyrbar att odla och att flera odlingstekniska problem, t. ex. rörande sådd, rensning och skörd, ännu ej äro lösta, men att värdefulla erfarenheter tack vare jordbruksförsökansaltens försök rörande dessa problem dock redan vunnits och att förhoppningar finnas om ytterligare framsteg härvidlag.

Den av utsädesföreningen bedrivna förädlingsverksamheten har givit snabba resultat. Densamma, som i första hand syftar till att öka rötternas kautschukhalt samt rotavkastningen per hektar, har bedrivits dels genom upprepade urval av de i detta hänseende bästa plantorna i det oförädlade materialet, dels genom korsning inbördes mellan de sålunda utvalda plantorna. För varje nytt urval, som företagits, har kautschukhalten ökats alltmera, såsom framgår av uppgifterna i tabellen nedan, och var i fjolårets jämförande försök 13,6 % av torrsubstansen i det förädlade, 5,9 % i det oförädlade materialet, vilket innebär en ökning med 130 % av ursprungshalten.

Kautschukhalten, beräknad på torrsubstansen, hos några av de bästa i försöken ingående familjerna av gummimaskros i jämförelse med oförädlad material. Försöksplats Svalöv. Planterat material.

	Oförädlad		Förädlad	
	Kautschukhalt %	Rel.	Kautschukhalt %	Rel.
1945	4.4	100	4.9	111
1946	5.4	100	6.6	122
1947	5.4	100	7.0	129
1948	5.7	100	12.2	214
1949	5.9	100	13.3	230

Ett annat bevis på förbättringen av materialet i avseende på kautschukhalt är, att fordringarna härpå hos de utvalda plantorna kunnat skäras från år till år. Medan år 1947 endast kasserades plantor med lägre halt av kautschuk än 16 %, höjdes denna gräns 1948 till 20 % och 1949 till 25 %.

En betydande variation i kautschukhalt mellan olika plantor förefinnes emellertid alltså även i det bästa, förädlade materialet, varför utsikterna att erhålla ytterligare förbättringar genom urval äro mycket goda. Goda förhoppningar finnas även att ernå förbättringar av odlingsmaterialet beträffande rotskörd per hektar, rotform m. m.

Räknat i kg kautschuk per hektar innebära de vunna framstegen en ökning från ca 70 till omkring 150 kg. Även om denna senare avkastning i och för sig ej är hög och även om det från gummimaskrosen erhållna gummit kommer att ställa sig relativt dyrt, får odlingen dock anses vara av stort värde ur beredskapssynpunkt på grund av koksagsgummits höga kvalitet, som gör detsamma synnerligen värdefullt för inblandning i konstgummi.»

För egen del har *kommissionen* anfört följande.

Av promemorian framgår, att förädlingen hittills givit mycket goda resultat. Sålunda har man lyckats få fram ett plantmaterial, som innehåller 130 procent högre kautschukhalt än oförädlat material. Även om avkastningen per hektar räknat fortfarande är mycket låg och ingen möjlighet finnes för gummimaskrosen att under nuvarande förhållanden eller med nuvarande priser på kautschuk konkurrera med andra grödor, anser *kommissionen* det dock mycket viktigt, framför allt ur beredskapssynpunkt, att de resultat, som redan uppnåtts, icke spolieras genom att förädlingen lägges ner. Om en ny avspärrning av importen skulle inträffa, kan det vara av oerhört stort värde för landet att hava tillgång till ett odlingsmaterial, som med fördel kan användas i praktisk odling. *Kommissionen* anser därför, att det skulle vara oklokt att nu draga in anslaget för sådana växtförädlingsarbeten, som enligt föreliggande uppgifter te sig mycket lovande. *Kommissionen* anser även, att jordbruksförsöksanstalten bör få tillfälle att fortsätta de fältförsök, som genom anstaltens försorg igångsatts. Det är nämligen viktigt, att tillgängligt odlingsmaterial provas under olika odlingsbetingelser, med hänsyn till såväl klimat, jordmån och dylikt som även till rent tekniska problem, såsom såningssätt, radavstånd, skötsel under växttiden, gödsling och skörd.

I fråga om bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd anser *kommissionen*, liksom föredragande departementschefen och motionärerna, vägnande skäl tala för en höjning av hittills utgående anslag. Med den betydelse, som fruktträdsförädlingen, t. ex. för att få fram ett förstklassigt odlingsmaterial, har för den inhemska fruktodlingen och därmed också för landets livsmedelsförsörjning, synes det *kommissionen* angeläget, att föreningen erhåller tillräckliga bidrag för sitt arbete och att de möjligheter till utökning och intensifiering därav tillvaratagas, som uppkommit genom ny institutionsbyggnad och utökning av jordarealen för försöksändamål. Om det av statsfinansiella skäl icke är möjligt att helt bevilja det av lantbruksstyrelsen förordade beloppet, 70 000 kronor, vill *kommissionen* dock tillstyrka, att det i statsverkspropositionen upptagna beloppet 25 000 kronor ökas till 50 000 kronor.

Under hänvisning till vad ovan anförts får sålunda *kommissionen* för sin del förorda, att bidrag måtte för budgetåret 1950/51 beviljas för i ovan nämnda motioner berörda förädlingsarbeten med 45 000 kronor till Sveriges utsädesförening och statens lantbruksförsök för förädling av och odlingsförsök med gummimaskros samt 50 000 kronor till verksamheten vid Föreningen för växtförädling av fruktträd.

Utskottet.

Till odlingen av gummiförande växter har anslag av statsmedel utgått alltsedan 1944. Såsom framgår av utredningen i ärendet har den försöks- och förädlingsverksamhet, som bedrivits med maskrosväxten *Taraxacum koksagys*, lämnat beaktansvärda resultat under dessa år. På grund av de avsevärda svårigheter, som i skilda hänseenden äro förknippade med verksamheten, kan man emellertid enligt utskottets mening det oaktat med skäl ifrågasätta, huruvida verksamheten kan väntas att för rimlig kostnad lämna resultat, som kunna bliva av verklig betydelse för landets försörjning på ifrågavarande område och som icke utan större svårighet kunna ersättas av andra beredskapsåtgärder.

Utskottet vill emellertid icke bestrida, att det i händelse av framför allt en längre tids importspärr kan vara av värde att ha tillgång till ett odlingsmaterial, som med fördel kan användas i praktisk odling. Likaså är det av vikt, att de redan vunna resultaten icke gå förlorade. Fördenskull anser sig utskottet icke kunna biträda yrkandena i motionerna I: 66 och II: 74 samt I: 265 och II: 324, att anslaget till ändamålet skall helt indragas. Enligt utskottets mening torde dock verksamheten kunna icke obetydligt inskränkas. Efter överväganden vill utskottet därför förorda, att ifrågavarande anslag för nästa budgetår skall uppföras med 30 000 kronor. Fördelningen av beloppet på den vetenskapligt bedrivna försöks- och förädlingsverksamheten samt de odlingstekniska försöken torde få ankomma på Kungl. Maj:t. Utskottet får dock som sin mening uttala, att den vetenskapliga försöks- och förädlingsverksamheten torde böra tillgodoses i första hand.

Slutligen vill utskottet förorda, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida ytterligare inskränkningar i verksamheten kunna vidtagas framdeles.

Vad härefter angår anslaget till Föreningen för växtförädling av fruktträd vill utskottet understryka den stora betydelse, som föreningens arbete har för vårt land. I likhet med departementschefen och vederbörande motionärer finner utskottet med hänsyn till föreningens utvidgade verksamhet goda skäl tala för en höjning av anslaget. Dessa skäl äro enligt utskottets mening så starka, att utskottet, trots den ofta uttalade nödvändigheten att iakttaga återhållsamhet i fråga om statsutgifterna, vill förorda en medelsanvisning av 50 000 kronor till ändamålet för nästa budgetår.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln,

1) med anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 66 och II: 74, såvitt nu är i fråga, samt I: 265 och II: 324, till *Odling av gummiförande växter* anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor; samt

2) med anledning av Kungl. Maj:ts framställning, motionerna I: 66 och II: 74, såvitt nu är i fråga, samt motionen II: 214 ävensom med bifall till motionen I: 264, till *Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd* anvisa ett anslag av 50 000 kronor.

Stockholm den 4 maj 1950.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Alfred Andersson, Anderberg, Svedberg, Carl Sundberg*, Jon Jonsson*, Henry Johansson, Hjalmar Nilsson, Lars Andersson*, Herbert Hermansson* och Hugo Osvald*; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Tungelsta*, Johnsson i Kastanjegården, Gustafson i Dädesjö*, Jacobson i Vilhelmina, Antby, Andersson i Hyssna, Haeggbloom och Ahlsten, fru Eriksson i Hallstahammar samt herr Boman i Stafsund.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.